

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

VIITE: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntopyyntö asiassa HE 149/2025 vp, 3.3.2026

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2025 vp).

Esityksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeutta erityiseen suojeluun sekä turvata lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tavoitteiden toteutuminen. Uudistuksella mahdollistettaisiin lastensuojeluviranomaisille ja sijaishuoltopaikoille nykyistä riittävämmät toimivaltuudet tehdä työtään. Esityksen mukaan kasvatukseen kuuluvien rajojen asettamisen ja rajoitustoimenpiteiden välistä rajaa selkiytettäisiin. Hallitusohjelman mukaisesti viranomaiset veloitettaisiin aktiiviseen yhteistyöhön sekä varmistettaisiin riittävä toimivalta ja keinovalikoima, jotta sijaishuoltopaikastaan luvatta poissa oleva lapsi löydettäisiin nopeasti ja saataisiin palautettua. Lisäksi uudella kuntouttavalla suljetulla laitospalvelulla mahdollistettaisiin lisäkeinoja alle rikosvastuuiän olevien lasten rikoskierteiden katkaisuun.

2 Poliisihallituksen asiantuntijalausunto

2.1 Yleisiä huomioita

Esitykseen sisältyvät ehdotukset ovat tärkeitä ja tarpeellisia. Rajoitustoimien tarkistaminen, uudet toimivaltuudet luvattomiin poissaoloihin puuttumiseksi, kuntouttava suljettu laitospalvelu ja erityisen huolenpidon jaksoa koskevat säännökset selkeyttävät oikeustilaa sekä parantavat lastensuojeluviranomaisen ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden mahdollisuuksia suoriutua tehtävistään.

Poliisihallitus on osallistunut hallituksen esityksen valmisteluun tuottamalla tietoa lasten tekemistä rikoksista. Tätä on käsitelty kattavasti esityksen luvussa 2.5. Poliisin tietoon tulleiden rikosten ja rikollisten tekojen, joissa epäiltynä on lapsi (alle 18-vuotias) määrät ovat nousseet kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2016 lasten (epäiltynä 10–17-vuotias) epäillyksi tekemien rikosten ja rikollisten tekojen määrä oli 37 098 asiaa, kun taas

vuonna 2025 lukumäärä oli 45 871. Merkittävimmät muutokset näkyvät rikosnimikkeiden tasolla. Siellä korostuvat henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset sekä ryöstörikokset.

Tilastojen perusteella ei tietenkään voi sanoa, että rikosten ja rikollisten tekojen tekeminen olisi yleistä kaikkien lasten keskuudessa. Sen sijaan kyse on siitä, että rikokset ja rikolliset teot keskittyvät pienelle joukolle lapsia, joiden toimintaan pitää pystyä vaikuttamaan. Rikosoikeusjärjestelmän avulla ei voida vaikuttaa ratkaisevalla tavalla rikoksia ja rikollisia tekoja tekevien lasten toimintaa. Tehokkaimmat keinot ovat sosiaalihuollon ja nimenomana lastensuojelun keinoja, joilla lapsen tilanne voidaan huomioida laajemmin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö poliisin väliintulolla ja esitutkinnalla olisi omaa rooliaan lapsen tilanteen ja asioiden selvittämisessä.

Ensimmäisessä lakiehdotuksessa ehdotettava kuntouttava laitospalvelu on välttämätön keino puuttua lapsen toimintaan, jos lapsi aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja. Tällainen palvelu on välttämätön lapsen suojelemiseksi omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä sekä hänen tarvitsemiensa kuntouttavien palvelujen ja pitkäjänteisen tuen järjestämiseksi.

2.2 Poliisin virka-apu

Poliisitoiminnan kannalta on tärkeää, että lastensuojelulain (417/2007) virka-apua selkeytetään erillisellä virka-apusäännöksellä. Poliisihallitus on saanut mahdollisuuden kommentoida säännöksen sisältöä kesken valmistelun ja valmisteluun liittyvän lausuntokierroksen aikana. Lastensuojelun kannalta on tärkeää, että virka-apua voi pyytää muukin kuin lastensuojeluviranomainen.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 69 e §:n 1 momentti koskee lastensuojeluviranomaisen oikeutta saada poliisilta virka-apua. Momentin alussa on viittaus sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 22 §:ään ja sen jälkeen lisäys, jonka mukaan lastensuojeluviranomaisella "on oikeus mainitun pykälän nojalla saada poliisilta virka-apua myös 69 a §:n 1 momentissa ja 69 d §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen kiinniotossa ja kiinniotetun lapsen kuljettamisessa". Tämä tarkennus on ilman muuta virka-apukokonaisuutta selkeyttävä, mutta myös tarpeeton, koska lastensuojeluviranomaisen oikeus saada poliisilta virka-apua ensimmäisen lakiehdotuksen 69 a §:n 1 momentissa ja 69 d §:n 1 momentissa tarkoitetussa virkatehtävässä perustuu suoraan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 22 §:n 1 momenttiin. Säännöksen mukaan hyvinvointialueella on oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta. Tällainen lakisääteinen tehtävä on kaiken muun ohella lapsen palauttaminen, joka on erikseen kuvattu 69 e §:n 1 momentin viimeisessä virkkeessä.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 69 e §:n 2 momentti koskee lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön oikeutta pyytää poliisilta virka-apua lastensuojeluviranomaisen lukuun lapsen kiinniotossa ja kuljettamisessa. Lisäksi virka-apua olisi erikseen oikeus pyytää momentin 1–5 kohdassa määritellyssä tilanteessa.

Ensimmäisessä lakiehdotuksessa käytetyssä terminologiassa lapsen palauttaminen tarkoittaa lapsen kiinniottamista ja kiinniotetun lapsen kuljettamista. Tämä on todettu lakiehdotuksen 69 a §:n 1 momentin viimeisessä virkkeessä. Virka-apusäännöksessä on kuitenkin päätetty erotella toisistaan lapsen kiinniottaminen ja kiinniotetun lapsen kuljettaminen, vaikka yksinkertaisinta olisi pyytää virka-apua lapsen palauttamiseksi. Esimerkiksi lakiehdotuksen 69 e §:n 2 momentin 2 ja 5 kohdat ovat lapsen palauttamista. Lisäksi palauttamisen aikana laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla olisi oikeus suorittaa henkilöntarkastus ja ottaa esineitä haltuun.

Säännöksen tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden kannalta voi olla perusteltua erotella toisistaan kaikki ne eri toimet, joihin poliisilta voi pyytää virka-apua. Kiinniottamisen ja kuljettamisen osalta on kuitenkin yksinkertaisinta puhua lapsen palauttamisesta, koska näin se on lakiehdotuksessa selvästi tarkoitettu.

Poliisin virka-apu on vain yksi keino virka-avun pyytäjän keinovalikoimassa oman tehtävänsä hoitamiseksi. Virka-apu on nimenomaan sitä, että virka-avun antaja tukee virka-avun pyytäjää tämän tehtävän suorittamisessa. Virka-apu ei ole oman tehtävän siirtämistä virka-apua antavan viranomaisen hoidettavaksi.

Poliisi on virka-avun yleisviranomainen, koska poliisin yleistoimivaltuuksiin kuuluu voimankäyttöoikeus. Virka-apu onkin ennen kaikkea esteiden poistamista ja vastarinnan murtamista eli voimakeinojen käyttämistä. Voimakeinot on valtiosääntöoikeudellisesti arvioitu merkittävän julkisen vallan käytön äärimmäiseksi muodoksi.

Virka-avun pyytäminen ei voi koskaan olla ensisijainen toimintavaihtoehto, koska virka-apu voi sisältää voimakeinojen käyttämistä. Ensimmäisen lakiehdotuksen 69 e §:n 2 momentista puuttuukin virka-avun tarpeellisuutta kuvaava kynnys. Säännöksestä tulisi käydä selkeämmin ilmi, että virka-apua on oikeus saada, jos se on tarpeellista lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön tehtävän suorittamiseksi.

Lisäksi virka-apusäännöksen kannalta olisi selkeintä, että säännöksen 3 momentissa virka-avun pyytämisen edellytyksenä olisi se, että toimenpide estyy sen sijaan, että se voi estyä. Tämä korostaisi sitä, että virka-apua on oikeus saada nimenomaan vastarinnan murtamiseksi tai esteiden poistamiseksi.

2.3 Virka-apuun kuuluva kuljettaminen

Ensimmäisen lakiehdotuksen 69 e §:n 4 momentissa ehdotetaan erikseen sitä, että poliisi olisi velvollinen kuljettamaan lapsen toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan ja lapsen oleskelupaikan hyvinvointialueen toimivaltaisen viranhaltijan yhteistyössä sopimaan lähimpään mahdolliseen lastensuojelulaitokseen. Nyt säännös on ehdottoman velvoittava, kun sen olisi perustellumpaa olla ehdollisessa muodossa. Harkintavallan käytön osalta olisi perustellumpaa, että poliisi voisi kuljettaa lapsen lähimpään mahdolliseen lastensuojelulaitokseen.

Virka-apuna toteutettavat kuljetustehtävät ovat hyvin työllistäviä. Kuljetustehtävä sitoo vähintään yhden poliisipartion, jota ei voi käyttää kiireellisissä poliisitehtävissä. Virka-avun antamisessa tulisikin aina pitää mielessä, että virka-avun antaminen ei koskaan saisi vaarantaa virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista. Tällainen ehtosäännös sisältyy esimerkiksi tartuntatautilain (1227/2016) 89 §:n 1 momenttiin, ja sellainen olisi tarpeellinen myös lastensuojelulain virka-apusäännöksessä.

Konsta Arvelin, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 12.03.2026 klo 10:32. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallituksen esikunta

Poliisilakimies Visa Weckström

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi